

i radio og fjernsyn kan optages til undervisningsbrug, uden at der skal indhentes samtykke fra de ophavsmænd, hvis værker indgår i programmerne.

Spørgsmålet om, hvorvidt der bør gives ophavsmændene en ret til vederlag for optagelserne, må afgøres ud fra en afvejning af de modstående interesser – på den ene side undervisningsrådets interesse i uhindret at kunne efterudnytte udsendelser i radio og fjernsyn til pædagogiske formål og på den anden side ophavsmændenes interesse i en økonomisk kompensation for den øgede udnyttelse af deres værker, der muliggøres ved fremstillingen og brugen af optagelser. Den omstændighed, at man af samfundsmæssige grunde finder det påkrævet at begrænse ophavsmandens eneret, kan ikke i sig selv motivere, at man også fratager ham retten til et vederlag for den brug af værket, som der her er tale om.

For undervisningsvæsenet må den overvejende interesse bestå i, at de egentlige undervisningsudsendelser, dvs. dem, der produceres specielt med henblik på brug i undervisningen, kan anvendes frit og uhindret til deres formål, således at f. eks. en skoleklasse, hvis skemalægning ikke tillader, at en udsendelse modtages direkte af eleverne på udsendestidspunktet, får mulighed for at anvende den senere på grundlag af en optagelse. For ophavsmændene kan det på den anden side ikke siges at være stridende mod de forudsætninger, under hvilke de har givet tilladelse til, at deres værker benyttes i en undervisningsudsendelse, at udsendelsen ved hjælp af sådanne optagelser kommer til at tjene sit formål. Det skønnes derfor ikke rimeligt, at der tillægges ophavsmændene krav på vederlag for optagelser af undervisningsudsendelser.

Når det gælder optagelser af radio- og fjernsynsselskabernes andre programmer, synes der derimod ikke at kunne anføres nogen begrundelse for ikke at give ophavsmændene krav på vederlag for optagelserne. Det drejer sig her om udsendelser, der ikke er produceret specielt med henblik på undervisning, og optagelser af udsendelserne fremtræder klart som en selvstændig ny udnyttelse, som bør udløse et særligt vederlag. At der sikres ophavsmændene vederlag i denne situation, vil også være bedst stemmende med de forpligtelser, Danmark har påtaget sig ved sin tilslutning til Bernerkonventionen.

I overensstemmelse hermed er der i § 17, stk. 2 optaget en bestemmelse om, at ophavsmanden har krav på vederlag for optagelser, der foretages af radio- og fjernsynsselskabernes almindelige programmer.

Praktisk set må spørgsmålet, om et værk indgår i en undervisningsudsendelse, bero på, om udsendelsen ved annonceringen af det pågældende program fremtræder som hidrørende fra undervisningsafdelingen indenfor det pågældende radioforetagende.

Retten til vederlag efter stk. 2 knytter sig til selve fremstillingen af optagelser af almindelige udsendelser i radio og fjernsyn, ikke til den senere brug af optagelserne. Det må herved erindres, at benyttelsen af beskyttede værker til undervisning, f. eks. i form af mundtlig fremførelse, i almindelighed foregår under sådanne private former, at forholdet allerede af denne grund ikke omfattes af ophavsmændenes eneret efter § 2. Videre følger det af § 17, stk. 1, at optagelserne må anvendes og spredes inden for undervisningsvirksomhed. Bestemmelsen i stk. 1 indebærer således – ud over retten til eksemplar fremstilling – også en undtagelse fra ophavsmændenes ret til efter § 2 at autorisere spredning af eksemplarer af deres værker f. eks. i form af udlån. For at undgå, at optagelserne udlånes til formål, som ikke dækkes af § 17, må det ved udformningen af de forskrifter, som ministeren for kulturelle anliggender kan fastsætte i medfør af § 17, stk. 1, sidste pkt., sikres, at der bliver ført en nøje kontrol med udlån af optagelserne til andre undervisningsinstitutioner.

Fastlæggelsen af størrelsen af vederlaget efter § 17, stk. 2, må i øvrigt bero på forhandlinger mellem de for optagelsesvirksomheden ansvarlige undervisningsmyndigheder og ophavsmændenes organisationer, således at der oparbejdes en tarifpraksis, som også vil kunne være vejledende på undervisningsområder, der ikke direkte dækkes af indgåede vederlagsaftaler. Kan der ikke opnås enighed om størrelsen af vederlaget for den enkelte optagelse, kan spørgsmålet af parterne – dvs. de for optagelserne ansvarlige undervisningsinstanser og den eller de af ministeren for kulturelle anliggender i henhold til stk. 3 godkendte forhandlingsberettigede ophavsmandsorganisationer, jfr. herom nærmere nedenfor, indbringes til endelig administrativ afgørelse i det i lovens § 54 omhandlede nævn (tvangslicensnævnet).

Det bemærkes, at optagelsesadgangen efter § 17, stk. 1, og retten til vederlag efter stk. 2 ikke alene gælder for optagelser, der foretages i forbindelse med selve radio- eller fjernsynsudsendelsen (»off the air«), men også senere overspilning af sådanne optagelser.

Efter § 17, stk. 1, må de foretagne optagelser eller kopier heraf kun benyttes i undervisningsvirksomhed. For at skabe sikkerhed mod misbrug